

ביאורים

איגרת זו שלח הרב קוק לרב מאנגליה (הרב מרדכי צבי שוורץ), שהוציא ספר שבו הוא מחזק את עניין האמונה התמימה. בתחילת האיגרת נותן הרב קוק הסכמה לספר, אך יחד עם זאת ראה הרב קוק צורך לסייג את הדברים הכתובים בו. אנו נלמד רק את החלק השני של האיגרת. איגרת זו מביאה את ההבנה שמצד אחד דבר טוב וחשוב הוא לחזק את האמונה התמימה, ובכך לקרב את ישראל לאביהם שבשמים, אך יש לשים לב שהדבר לא יבוא על חשבון ההעמקה של האמונה וביסוסה, תוך לימוד דברי רבותינו חכמי הדורות.

יש להבחין בין המחקר הפילוסופי ולימוד הקבלה - שהן שתי דרכים של בירורים אמוניים חשובים - לבין העמקה ובירור של האמונה התמימה. הפילוסופיה והקבלה מתאימות לאנשי מעלה אשר הגיעו למדרגה רוחנית גבוהה, וזקוקים להורות צימאונם בכך. לעומת זאת, על רוב הציבור מוטלת חובת העמקה ולימוד של ענייני האמונה הפשוטה, כי היא נדרשת כדי לרומם את האדם בכל התחומים. אמונה תמימה היא חשובה, אך גם לאנשים פשוטים לא מספיקה התעוררות אמונית פנימית, ועל אחת כמה וכמה בדורות אלה, שבהם הציבור הרחב התפתח ביכולותיו. לכן, יחד עם חיזוק האמונה התמימה, צריך להדגיש שיש לבסס אותה בלימוד מעמיק של עיקרי אמונת ישראל.

בשיטות הראשונים המבססים את האמונה מצאנו שתי אסכולות: לפי הרמב"ם וסיעתו התפיסה וההבנה השכלית היא עיקר הביסוס של האמונה. דווקא מתוך הבירור השכלי תהיינה תשובות לשאלות, וכך תתבסס האמונה. לעומתם ריה"ל וסיעתו סברו שכדי לבסס את האמונה יש לפתח את הרגש הנשמתי - עלינו להעמיק פנימה ולהבין יותר את שורש נשמתנו - מי אני, מיהו עם ישראל, מה תפקידו וייחודו, כיצד אנו מגלים את ה' בחיינו ועוד. כאשר נעמיק ונבין - נרגיש ונחייא את האמונה בחיינו בצורה שלמה יותר.

אלו ואלו דברי אלוהים חיים, ולשתי הדרכים מקורות בחז"ל. אך עם כל זה, אומר הרב קוק, בדורות האחרונים, ובפרט בעת שיבתנו לארץ ישראל, הולכת ומתחזקת דרכו של ריה"ל וסיעתו. העניין של הגאולה הוא גילוי העולם הפנימי, עולם הגבוה מהעולם השכלי. במיוחד גוברת הדרישה לעולם הפנימי בארץ ישראל, שהיא לבו של תהליך הגאולה, ובה מתעורר צימאון לחיות את הגודל הנשמתי שטמון בנו. בארץ ישראל יש טגולה מיוחדת המאפשרת לגלות רבדים נשמתיים עמוקים, וקיימת יותר התאמה נפשית ללימוד דרכי האמונה בשיטת ריה"ל וסיעתו. אלא שאין לזנוח שום דרך, ועלינו לצעוד בכל משעולי האמונה, על כל דרכיה.

הרחבות

• השיטות השונות באמונה משלימות זו את זו

שָׁהֵם שְׁנֵי נְחָלִים גְּדוֹלִים רַחְבֵי יָדַיִם. הרב קוק מסביר שישנן שתי דרכים בלימוד אמונה - האחת פונה לדרך המחקר השכלי, והאחת מבררת את האמונה מתוך מעמקי הנפש והרגש. באופן פשוט נראה שמדובר בשתי שיטות שונות, שיש ביניהן ניגוד וסתירה. אולם הרב קוק מסביר שהשיטות השונות בלימודי האמונה אינן מנוגדות בצורה קיצונית, אלא הן משלימות זו את זו, ורק הסתכלות כוללת על הדרכים השונות מבררת את המשמעות של כל אחת מהשיטות בפני עצמה: "כל ספר כשהוא לבדו, מגלה רק חלק מצומצם וקטן מהרגש או השכל, וכדי לדעת את ערכו האמיתי אפשר רק כשמוצאים את הקשר שבינו ובין היכל כולו... שרק אז תראה היהדות בשלמותה, אם נשקיף על כל ספר וספר כעל אחת מאבני היכל גדול שכולן מתחברות יחד לבניין אחד ענקי ושלם. כי אף על פי שיש ליהדות צדדים שונים, הרי היא באמת חטיבה אחת: אלו ואלו דברי אלוהים חיים, ורק אז תביא השפעת הספרים ההם את ברכתם המרובה... כל אחד ואחד הוא אמנם עולם שלם ומאיר כשהוא לעצמו, אבל להבין את כל גודלם ורוממותם אפשר רק אז כשהם מקבלין דין מן דין (=מקבלים זה מזה) ומתכללים יחד" [מאמרי הראי"ה, עמ' 11-12].

לעילוי נשמת טובה בת משה שמעון ע"ה
להצלחת עדי יוסף בן אסתר איטה ורחל חנה בת חווה ומשפחתם ה"ו

המחלוקת על
המחקר ההגיוני

מְלֵאתִי רְצוֹן° מאמרותיו הִקְרוֹת בְּכָל־ל, פֶּאֶשֶׁר גְּלִיתִי אֶת דַּעְתִּי כְּבָר בְּהִסְמְמִתִי, וּמֵאֵד יִקְרוּ לִי דְבָרָיו הַיּוֹצְאִים מִן הַלֵּב עַל דְּבַר תְּמִימוֹת הָאֱמוּנָה הַקְדוּשָׁה וְהַתְּעוֹרְרוּתָהּ. אֲמַנֵּם לְזֵאת צָרִיךְ שְׂיִשִּׁים לְבוֹ כָּל דּוֹרֵשׁ טוֹב לְעִמּוֹ, הַמְּלַהֵיב אֶת לְבָם לְאַבְיָהֶם שֶׁבְּשָׂמִים וּמְחַזֵּק אֶת רוּחָם הַטְּהוֹר לְהִתְאַמֵּץ בְּקִדְשֵׁת אֱמוּנַת אֲמִן°, שֶׁלֹּא יִבֹּן הַקּוֹרֵא אֶת תִּכְן הַתְּמִימוֹת° לְעִנְיָן הַמְּנַגֵּד° אֶת הַהֲתְעוֹרְרוֹת הַשְּׂכֵלִית וְהַעֲמֵקֵת הַדְּרִישָׁה הַקְדוּשָׁה וְהַרְחֵבָתָהּ. ד' חֲפִץ לְמַעַן צְדָקוֹ יִגְדִיל תּוֹרָה וַיֵּאָדֵיר. וּבְכָל־ל הַגְּדֵלֵת הַתּוֹרָה וְהַאֲדָרְתָּהּ עוֹמֵד הוּא בְּרֵאשִׁי יִסוֹד הַקְדוּשָׁה שֶׁל לְמוּד הָאֱמוּנָה וְכִמָּה גְדוֹלָה הִיא סִפְרוּתָנָהּ הַקְדוּשָׁה, מְגֻדְלוֹי אֲדִירֵי הַדּוֹרוֹת אֲבוֹת הָעוֹלָם שֶׁהֲרִבּוּ דַעַת בְּחֻקֵי הָאֱמוּנָה וְהֵאִירוּ אֶת לְבָם שֶׁל לּוֹמְדֵי דְבָרֵיהֶם לְלַכֵּת בְּעֵקְבוֹתֵיהֶם. וְהִנֵּה חוּץ מִשְׁנֵי הַדְּבָרִים הַיְדוּעִים, שֶׁל הַמּוֹחֵק הַהִגְיוֹנִי° וְהַקְּבֵלָה הַגְּנוּזָה בְּסוֹד ד', שָׁהֵם שְׁנֵי נְחָלִים גְּדוֹלִים רַחְבֵי יָדַיִם. שְׁחוּבָה קְדוּשָׁה הִיא, לְכָל אֲשֶׁר חָלַק ד' לּוֹ° בְּבִינָה, לְהִיּוֹת מְשֻׁן וְהוֹגָה בְּחֻקֵי הַתּוֹרָה הָעֲלִיוֹנִים הַלְלוּ, גַּם בְּפִשְׁטֵיּוֹתָהּ שֶׁל תְּכוּנַת הָאֱמוּנָה° כִּכֵּר גְדוֹל° וְרַחֵב יָדַיִם נִמְצָא הַלּוּגִיָּה וְדוֹרְשֵׁיהָ, הַמְּחַיֶּה אֶת רוּחָם וּמַעוֹדֵד אֶת עֵז קְדֻשָׁתָם וְנִשְׁמָתָם, הַמְּבִיא אֶת כָּל הַמִּתְבַּסְּמִים מִבְּשָׂמֵי קְדוּשׁוֹ, לְהִתְעַלּוֹת בְּמַעֲלוֹת עֲלִיוֹנוֹת בְּטָהֳרַת הַמִּדּוֹת וּבְקִדְשֵׁת הַיְרָאָה וְהַאֲהָבָה הַרוֹמְמָה, הַמְּחַזְקֵת אֶת הַלֵּב הַיִּשְׂרָאֵלִי בְּצִפִּית יְשׁוּעָה וּבְכָל חֶסֶן וַיִּקְרֶה. רַק בְּפִרְטֵי הָאֲרָחוֹת° נִפְלְגוּ° חֲכָמֵי הַדּוֹרוֹת, אִיזוּ מְסֵלָה יִבְחַר לוֹ הָאָדָם בְּעַסְקוֹ הַרוּחָנִיִּים בְּדֶרֶךְ קְבִיעוּת. שְׂדַעַת גְּדוֹלֵי הַחוֹקְרִים הָאֱלֹהִיִּים, כִּרְב סַעֲדִיָּה גָאוֹן, הַרְמַב"ם° וְהַחֹבּוֹת הַלְבָבוֹת וְסִיעָתָם הִיא, שֶׁיִּסוֹד מִצּוֹת הָאֱמוּנָה הִיא בְּעֵצְמָהּ מִצּוֹת הַיְדִיעָה וְהַתְּעַמְקוֹת הַחֻקִּיָּה הַיְשָׁרָה. וּבְדַעַתָּם אֲחִזּוּ כִּמָּה מְגֻדְלוֹי חֲכָמֵי הַקְּבֵלָה הַמְּעִמְקִים עַל פִּי דַרְפָּם. וְדַעַת גְּדוֹלֵי חֲכָמֵי הַרְגָּשׁ°, שֶׁבְּרֵאשִׁי עוֹמֵד ר' יְהוּדָה הַלּוֹי, וּבְעֵקְבוֹתָיו אֲחִזּוּ בְּעַל הָעֵקֶדָה, הָרַב יִצְחָק אֲבִרְבֵּנְאֵל הָאֵב, וְגַם הַבֵּן רַבִּי יְהוּדָה לֵאמֹן אֲבִרְבֵּנְאֵל, וְהַרְבֵּה מְגֻדְלוֹי הַמְּקַבְּלִים, נְבוֹנֵי לַחַשׁ שֶׁל רִגְשֵׁי הַנְּפֶשׁ, הַלְכוּ בְּדַרְפָּם, אֲשֶׁר שָׂדוּ נִרְגָּא°, בְּכָל הַמְּהַלֵּךְ שֶׁל הַמּוֹחֵק הַהִגְיוֹנִי, וּבִסָּסוּ בְּיֹתֵר אֶת הַיְסוּדוֹת שֶׁל עִמְקֵי קְדֻשָׁתָהּ הַהִכָּרָה הַשִּׁירִית שֶׁל רִגְשֵׁי הַנְּשָׂמָה וְהַתְּעַלּוֹתָהּ הַפְּנִימִית. וְהָרַב חֲסֵדָאִי קִרְשָׁקֵשׁ בְּעַל אֹר ד' תִּמְךָ שְׁטָה זֶה דִּןְקָא עַל פִּי עִמְקֵי הַהִגְיוֹן הַמְּחַקְרֵי עֲצִמּוֹ, וְאֶת בְּנֵי הַרְגָּשׁ הָעִמְקֵי בְּתוֹעֲפוֹת עֵזוֹ בְּנָה עַל יִסוֹד מִפְּלִתָהּ שֶׁל הַפִּילוֹסוֹפִיָּא הַהִגְיוֹנִית. וְשְׁטָה זֶה הַיֹּתֵר קְרוּבָה לְאוֹרְחָא דְמַהִימְנוּתָא° הִיא הוֹלְכֵת וּמִתְחַזְקֵת בְּמַהֲלֵךְ הַרוּחַ שֶׁל הַדּוֹרוֹת הָאֲחֵרוֹנִים. וּבְעֵקֶרְן שֶׁל דְּבָרִים אֵלּוֹ וְאֵלּוֹ דְּבָרֵי אֱלֹהִים חַיִּים, שֶׁשְּׂרָשְׁרֵיהֶם פְּתוּחִים בְּשִׁטּוֹת חֲלוּקוֹת שֶׁל גָּאוֹנֵי בְּבַל בִּיחוּסָן° אֵל הָאֲגָדוֹת, שֶׁהֵן הֵן אוֹצְרוֹת קְדֻשָׁת חֲכָמֵי הָאֱמוּנָה שֶׁבְּתוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, מִפְּנֵינָהּ הַקְּבֵלָה°, מְקוֹרוֹת הַרְגָּשׁוֹת הַקְדוּשִׁים, וּמַעֲיֵנוֹת הַשִּׁירָה הָאֱמוּנִית הָעֲלִיוֹנָה. וְהַדְּבָרִים הוֹלְכִים וּמִתְפַּלְשִׁים° עַד הַשְּׂתַרְגוּת הַשִּׁטּוֹת שֶׁבְּמַהֲלֵךְ הַתְּלַמּוּדִים הַבְּבֵלִי וְהַיְרוּשְׁלָמִי בְּנִדוּן עִמְקֵי וְקְדוּשָׁה זֶה.

(אֲרוֹת הַרְאִיָּה, אֲגֵרַת תְּשַׁנָּה)

מְלֵאתִי רְצוֹן - שמחתי. **אֲמִן** - אמת. **הַתְּמִימוֹת** - שלמות, בלא ספקות. **הַמְּנַגֵּד** - כנגד, השולל. **הַמּוֹחֵק הַהִגְיוֹנִי** - החקירה השכלית. **חָלַק ד' לו** - נתן לו ה'. **בְּפִשְׁטֵיּוֹתָהּ שֶׁל תְּכוּנַת הָאֱמוּנָה** - הבנת עצם תכונת האמונה בנפש. **כִּכֵּר גְדוֹל** - מרחב גדול. **הָאֲרָחוֹת** - הדרכים. **נִפְלְגוּ** - נחלקו. **חֲכָמֵי הַרְגָּשׁ** - חכמי ישראל שביססו והעמיקו את האמונה דרך הרגש ודרך נפשו של האדם וכוחותיה. **שָׂדוּ נִרְגָּא** - היכו בגרון, שללו. **לְאוֹרְחָא דְמַהִימְנוּתָא** - דרך האמונה. **בִּיחוּסָן** - בהתייחסותם. **מִפְּנֵינָהּ הַקְּבֵלָה** - מלשון מכון, ביסס. **וּמִתְפַּלְשִׁים** - מתרחבים יותר.